

Odporovatelnost

Osobou, která ve smyslu § 237 odst. 1 insolvenčního zákona měla prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, je i osoba (věřitel), které dlužník ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák. splnil dluh (jako „třetí osoba“) za jejího dlužníka. Jde-li (ve smyslu § 240 odst. 2 insolvenčního zákona) o právní úkon bez přiměřeného protiplnění, „který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku“, nebo „který vedl k dlužníkovu úpadku,“ je z hlediska závěru, že takový právní úkon je neúčinný, právně bez významu, zda ten kdo přijetím plnění od dlužníka získal prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, jednal (přijal plnění od osoby v úpadku nebo od osoby, která si tím přivodila úpadek) „v dobré víře“.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 363/2015, ze dne 28.2.2017)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce JUDr. M.K., se sídlem v P., jako insolvenčního správce dlužníka KERAMIK DESIGN, spol. s r. o., proti žalovanému J. M., zastoupenému JUDr. P.U., advokátem, se sídlem v P., o odpůrčí žalobě, vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 52 CmI 20/2009, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka KERAMIK DESIGN, spol. s r. o., se sídlem v B., vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. KSPH 37 INS 326/2008, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. září 2014, č. j. 15 Cmo 72/2010-96, tak, že dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 4. září 2014, č. j. 15 Cmo 72/2010-96, se odmítá v rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení, jakož i v rozsahu, v němž směřuje proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení. Ve zbytku se dovolání zamítá.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 17. února 2010, č. j. 52 CmI 20/2009-13, rozhodl Krajský soud v Praze (dále též jen „insolvenční soud“) o odpůrčí žalobě Mgr. M.K., jako insolvenčního správce dlužníka KERAMIK DESIGN, spol. s r. o. (dále též jen „dlužník K“), směřující vůči žalovanému J.M., tak, že:

[1] Určil, že převod částky 14,5 miliónu Kč z účtu dlužníka K vedeného u GE Money Bank, a. s., pobočka Plzeň (dále jen „banka G“), na účet žalovaného vedený u Citibank Europe plc (dále jen „banka C“), ze dne 2. ledna 2008 je neúčinným právním úkonem (bod I. výroku).

[2] Uložil žalovanému vydat do majetkové podstaty dlužníka K částku 14,5 miliónu Kč (bod II. výroku).

[3] Nepřiznal žalobci náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

Insolvenční soud při posuzování důvodnosti žalobou uplatněného nároku vyšel zejména z toho, že:

[1] K insolvenčnímu návrhu dlužníkovy věřitele došlému insolvenčnímu soudu dne 6. května 2008 (a podanému původně u místně nepřislušného Městského soudu v Praze dne 5. února 2008) insolvenční soud usnesením ze dne 10. listopadu 2008, č. j. KSPH 37 INS 326/2008-A-38, zjistil úpadek dlužníka K. Současně prohlásil konkurs na majetek dlužníka K a insolvenčním správcem dlužníka K ustanovil Mgr. M.K.

[2] Žalovaný nepřihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka K žádnou pohledávku.

[3] Dlužník K je zapsán v obchodním rejstříku vedeném u Městského soudu v Praze od 27. ledna 1995. K témuž datu byli zapsáni v obchodním rejstříku jako jednatelé a společníci dlužníka K žalovaný, J. Z. (dále jen „J. Z.“) a V. K. (dále jen „V. K.“). K výmazu jmenovaných z obchodního

rejstříku došlo k 9. lednu 2008, kdy byl jako nový jednatel dlužníka K zapsán Mgr. Z. S. (dále jen „Z. S.“), posléze (od 23. ledna 2008) zapsaný také jako společník dlužníka K. V době od 9. ledna 2008 do 23. ledna 2008 byl jako jediný společník dlužníka K zapsán v obchodním rejstříku R. L. (dále jen „R. L.“). K výmazu Z. S. z obchodního rejstříku došlo 30. května 2008, kdy se jednatelem a jediným společníkem dlužníka K stal J. P. (dále jen „J. P.“).

[4] Rozhodnutím mimořádné valné hromady dlužníka K z 5. listopadu 2007 (dále jen „valná hromada“) byli k témuž dni odvoláni z funkce jednatelů dlužníka K žalovaný, J. Z. a V. K. Současně byl novým jednatelem dlužníka K jmenován Z. S. a v souvislosti s tím byla schválena změna společenské smlouvy.

[5] Valná hromada schválila převody obchodních podílů dosavadních společníků v rozsahu 1/3 ze splaceného vkladu 33.435.000 Kč na R. L., který souhlasil s převzetím obchodních podílů a přistoupil ke společenské smlouvě dlužníka K.

[6] Žalovaný (jako převodce) uzavřel s R. L. (jako nabyvatelem) dne 5. listopadu 2007 smlouvu o převodu obchodního podílu podle ustanovení § 115 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“), která nabyla účinnosti téhož dne a podle které převedl žalovaný na R. L. svůj obchodní podíl v dlužníkovi za částku 20 milionů Kč splatnou do 14 dnů od podpisu této smlouvy, na účet v ní uvedený.

[7] Nedatovaným „protokolem o předání“ sepsaným mezi žalovaným, J. Z. a V. K. jako předávajícími a Z. S. jako přebírajícím je potvrzováno, že došlo k předání veškerých podkladů, informací a skutečností, které souvisí s převodem obchodních podílů odcházejících společníků a přistoupivšího společníka po skončení valné hromady, která to řešila.

[8] Z běžného účtu vedeného u banky G na jméno dlužníka K vyplatil dlužník K 2. ledna 2008 částku 14,5 milionu Kč tak, že ji poukázal na účet žalovaného u banky C, kam platba také došla.

[9] V reakci na dopis žalobce z 26. října 2009 žalovaný dopisem ze dne 26. listopadu 2009 sdělil žalobci, že výše označená platba je opožděným splacením kupní ceny dohodnuté za převod obchodního podílu v dlužníkovi K.

Na tomto základě insolvenční soud uzavřel, že žalovaný skončil ve funkci jednatele a společníka dlužníka K k 5. listopadu 2007, kdy prodal obchodní podíl R. L. za dohodnutou kupní cenu. Žalovaný byl v právním vztahu s R. L. a na zaplacení sjednané kupní ceny měl nárok. Kupní cena obchodního podílu (respektive závazek platby, který na sebe vzal R. L.) však neměla být uhrazena z dlužníkových peněz.

Jelikož k výplatě částky 14,5 milionu Kč došlo 2. ledna 2008 a insolvenční návrh byl podán 5. února 2008, lze podle insolvenčního soudu dovodit, že jmění dlužníka K bylo zkráceno v době, kdy byl v úpadku a že byla zkrácena možnost uspokojení věřitelů.

S poukazem na ustanovení § 235, § 236 odst. 1, § 237 odst. 1, § 239 a § 240 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), insolvenční soud dále uvedl, že převod částky 14,5 milionu Kč z dlužníkova účtu na účet žalovaného byl právním úkonem bez přiměřeného protiplnění a vzhledem k době, kdy se uskutečnil, šlo o právní úkon neúčinný.

K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 4. září 2014, č. j. 15 Cmo 72/2010-96:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu I. výroku (první výrok).

[2] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu II. výroku ve znění, že žalovaný je povinen zaplatit do majetkové podstaty dlužníka K částku 14,5 milionu Kč (první výrok).

[3] Změnil rozsudek insolvenčního soudu v bodu III. výroku tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (první výrok).

[4] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

Šlo v pořadí o druhý rozsudek odvolacího soudu o podaném odvolání, když první rozsudek (jímž

odvolací soud rozhodl stejně) zrušil k dovolání žalovaného Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 27. února 2014, č. j. 29 Cdo 677/2011-61, ve znění (opravného) usnesení ze dne 4. dubna 2014, č. j. 29 Cdo 677/2011-80, a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení [rozhodnutí, které bylo posléze uveřejněno pod číslem 60/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

Odvolací soud vyšel po doplnění dokazování dále z toho, že:

[1] Do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka K se přihlásilo celkem 61 věřitelů s pohledávkami v celkové výši 25.849.646,50 Kč.

[2] Podle upraveného seznamu přihlášených pohledávek vyhotoveného žalobcem po přezkumném jednání (jež se konalo 7. ledna 2009 a na němž byly zjištěny všechny přihlášené pohledávky) ke 2. lednu 2008 mělo celkem 51 věřitelů splatné pohledávky vůči dlužníku K o objemu „zhruba“ 14 milionů Kč, což je částka přibližující se té, kterou dlužník K převedl ze svého účtu na účet žalovaného (jenž nebyl jeho věřitelem). O tuto částku se tak snížil majetek dlužníka K a zbylý majetek nepostačuje pro uspokojení pohledávek věřitelů, jejichž pohledávky byly splatné již 2. ledna 2008.

[3] Podle zprávy insolvenčního správce o hospodářské situaci dlužníka ke dni prohlášení konkursu, podle soupisu majetkové podstaty dlužníka z 2. prosince 2008 (a jeho doplnění z 29. září 2009 a 19. září 2011) dlužník K nepředložil insolvenčnímu správci zákonem stanovené doklady o stavu svého majetku ke dni prohlášení konkursu, takže jediným dokladem, který má insolvenční správce k dispozici, je zpráva auditora týkající se účetní závěrky společnosti k 31. prosinci 2006. V závěru roku 2007 prodal dlužník K „naprostou“ většinu nemovitého majetku a došlo k převodu obchodních podílů na nové společníky. Insolvenční správce nemá k dispozici účetní doklady o stavu majetku a závazků dlužníka K a insolvenčním správcem zjištěný majetek zdaleka nepostačuje k uspokojení 61 věřitelů s pohledávkami v celkové výši 25.849.646,50 Kč.

[4] Ke 2. prosinci 2008 a k 29. září 2009 byl sepsán v soupisu majetkové podstaty dlužníka K následující majetek:

1/ nemovitosti oceněné částkou 2.359.000 Kč,

2/ pohledávka ve výši 1.814.546,50 Kč, přihlášená jako podmíněná do konkursu vedeného na majetek úpadce „Státní podnik Klatovy v likvidaci“ správně jde o „Stavební podnik Klatovy a. s., v likvidaci“ (dále jen „úpadce S“),

3/ peněžní prostředky na účtu u České spořitelny, a. s., (dále jen „banka Č“) ve výši 231.496,60 Kč,

4/ peněžní prostředky na účtu u banky G ve výši 5.025,20 Kč.

[5] Na základě pravomocného rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 27. dubna 2011, č. j. 34 Cm 86/2007-170, byly k 19. září 2011 všechny dosud zde zapsané nemovitosti vyškrtnuty z majetkové podstaty dlužníka K, takže majetkovou podstatu dlužníka K tvoří (jen) pohledávka ve výši 1.814.546,50 Kč (která bude uspokojována poměrně v rámci konkursu vedeného na úpadce S) a peněžní prostředky na účtech u banky Č a banky G.

Odvolací soud - vycházející ze závěrů obsažených ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu - předznamenal, že v otázce právního důvodu plnění částky 14,5 miliónu Kč z účtu dlužníka na účet žalovaného (2. ledna 2008) je vázán právním názorem vyjádřeným ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu o tom, že tento bankovní převod je právním úkonem dlužníka K podle § 34 zákona č.

[40/1964](#) Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), jenž může být za podmínek stanovených v § 240 až § 242 insolvenčního zákona úkonem odporovatelným, a že jde o právní úkon dlužníka K upravený v § 332 odst. 1 obch. zák., jenž vedl k zániku závazku R. L. zaplatit žalovanému část ceny ve výši 14,5 miliónu Kč za převod obchodního podílu v dlužníkovi K podle smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 5. listopadu 2007. Podle odvolacího soudu v dalším řízení bylo třeba pouze postavit najisto, zda předmětný právní úkon naplňuje skutkovou podstatu odporovatelného právního úkonu podle některé z definic stanovených v § 240 až § 242 insolvenčního zákona.

Na tomto základě dospěl odvolací soud k závěru, že jsou splněny všechny zákonné náležitosti odporovatelného právního úkonu dlužníka K ve smyslu § 240 insolvenčního zákona, když:

[1] Dlužník K poskytl žalovanému 2. ledna 2008 finanční plnění bezúplatně postupem podle § 332 odst. 1 obch. zák.

[2] Tento úkon vedl k úpadku dlužníka K, neboť v jeho důsledku došlo ke zmenšení majetku dlužníka, takže přihlášení věřitelé budou v insolvenčním řízení uspokojeni v menším rozsahu, než jakého by dosáhli, kdyby v majetku dlužníka zůstaly finanční prostředky, jež bezúplatně převedl na žalovaného.

Proti rozsudku odvolacího soudu (a to výslovně proti „všem jeho výrokům“) podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje na základě ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), tak, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného i procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla (zčásti) vyřešena. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tedy, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř., a požaduje, aby Nejvyšší soud změnil napadené rozhodnutí v tom smyslu, že rozsudek insolvenčního soudu se mění tak, že se žaloba zamítá.

Dovolatel předkládá Nejvyššímu soudu k řešení následující otázky:

[1] Zda ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona může být vůči dovolateli s úspěchem odporován jednostranný právní úkon, kterým se dlužník K zavázal poskytnout plnění, avšak nikoli dovolateli, ale třetí osobě?

[2] Zda ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým nebyl založen, změněn či derogován závazek účastníků řízení?

[3] Zda ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým mezi účastníky vznikl závazek z deliktu?

K položeným otázkám argumentuje dovolatel v mezích uplatněného dovolacího důvodu následovně:

I. Ad [1].

Odvolací soud nesprávně uzavřel, že podle ustanovení § 235 až § 241 insolvenčního zákona lze odporovat právním úkonům, kterými byly založeny právní vztahy mezi zcela jinými subjekty než mezi účastníky řízení o určení relativní neúčinnosti (odporovatelnosti).

Dovolatel kritizuje závěr odvolacího soudu (opřeny o odkaz na zrušující rozsudek Nejvyššího soudu), že plnění právní povinnosti za třetího je právním úkonem, jemuž lze odporovat dle ustanovení § 235 až § 242 insolvenčního zákona. K tomu poukazuje na to, že zrušující rozsudek Nejvyššího soudu neobsahuje v daných souvislostech závěr o pasivní věcné legitimaci žalovaného.

K tomu dovolatel dále uvádí, že ve skutkové rovině je nesporným, že mezi ním a R. L. vznikl závazkový právní vztah, ze kterého měl dovolatel (jako věřitel) právo požadovat sjednanou úplatu 20 miliónů Kč a R. L. (jako dlužník) měl povinnost takto konat (plnit).

Tím, že dovolatel 2. ledna 2008 obdržel částečnou platbu takového plnění, označeného dokonce jeho rodným číslem (jak tvrdí žalobce v článku III. předposledním odstavci žaloby), pak:

- nevznikl žádný závazkový vztah mezi dovolatelem a dlužníkem a dovolatel neučinil žádný právní úkon směřující ke vzniku takového závazkového vztahu,

- nešla-li platba přímo od R. L. (z jeho účtu a prostředků) nebo bez vědomí R. L. (což dovolatel nemohl vědět ani ovlivnit, když původ prostředků nezjistil ani soud), šlo pouze o částečné plnění poskytnuté třetí osobou v souladu a ve smyslu ustanovení § 331 obch. zák., které dovolatel dokonce musel přijmout, jak mu ukládá ustanovení § 329 obch. zák.; potud dovolatel odkazuje na článek Eliáš, K.: Zánik obligace splněním jinému než věřiteli nebo jiným než dlužníkem. Právní rozhledy č. 4, ročník 2010, str. 118 a násl.,
- šlo o přijetí platby bona fidei a na základě právního titulu.

Byla-li platba provedena z účtu dlužníka K a z jeho prostředků bez domluvy s dovolatelem, šlo nutně o plnění za R. L. (třetí osobou) ve smyslu ustanovení § 331 obch. zák. (které dovolatel musel přijmout ve smyslu ustanovení § 329 obch. zák.), čímž vznikl ve smyslu ustanovení § 498 obč. zák. závazkový vztah mezi R. L. a dlužníkem K z bezdůvodného obohacení podle § 454 obč. zák. Též je za určitých okolností možné, že mezi těmito subjekty vznikl závazkový vztah z jednatelství bez příkazu, což ovšem není věcí dovolatele. Mezi dovolatelem a dlužníkem K však v každém případě není žádný hmotněprávní vztah, natož takový, ze kterého by dovolatel mohl být pasivně věcně legitimován.

S přihlédnutím ke shora uvedenému je však zcela evidentní, že dlužník K se zavázal (lhostejno, zda konkludentně či výslovně) R. L. (poskytnout za něj plnění, které po právu měl plnit sám). To je logické zejména proto, že dlužník K neměl právní ani hospodářský důvod zavazovat se žalovanému, a naopak zde byl nejméně hospodářský důvod, pro který se dlužník zavazoval něco poskytnout R. L. (zaplatit jeho dluh).

Jak práva dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona, tak i práva z bezdůvodného obohacení, vznikla mezi dlužníkem K a R. L. (nikoliv mezi dlužníkem K a žalovaným). Vztah z bezdůvodného obohacení je vztahem závazkovým, pro nějž je kruciólní rozšíření majetkové sféry jedné osoby na úkor osoby jiné.

K úbytku i přírůstku v majetkové sféře může dojít i vznikem dluhu či pohledávky; srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. června 2014, sp. zn. 28 Cdo 4216/2013, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2012, sp. zn. 28 Cdo 1271/2011, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. června 2014, sp. zn. 28 Cdo 4264/2013. Směřovala-li vůle dlužníka K „při činění právního úkonu“ jen vůči R. L., a může-li úbytku (v majetkové sféře) dojít i vznikem pohledávky, pak vznikem pohledávky dle ustanovení § 454 obč. zák. za R. L. došlo k bezdůvodnému obohacení právě a jen ve vztahu k R. L. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. srpna 2012, sp. zn. 28 Cdo 4436/2011, z nějž se podává, že ten, kdo plnil za povinného, má právo požadovat vydání bezdůvodného obohacení od toho, za koho plnil, nikoli od toho, komu plnil.

Chybné závěry odvolacího soudu vedly k tomu, že:

- a/ poskytl ochranu R. L., který prokazatelně a úmyslně poškodil a „zničil“ do té doby prosperující společnost, za což byl trestně postižen;
- b/ poskytl ochranu R. L., který prokazatelně jako jediný byl s dlužníkem K (v daném relevantním skutkovém ději) v závazkovém vztahu;
- c/ „povinuje“ k plnění dovolatele, který přijal plnění v dobré víře a nebyl s dlužníkem K v jakémkoli „závazku“.

II. Ad [2] a [3].

Odvolací soud nesprávně uzavřel, že podle ustanovení § 240 odst. 1 insolvenčního zákona lze vůči žalovanému odporovat i závazky, kterými se dlužník (jak stanoví dikce ustanovení § 240 odst. 1 insolvenčního zákona) vůči němu nezavázal k žádnému plnění.

I kdyby neobstála argumentace dovolatele Ad [1], je nutno nazírat na ustanovení § 240 insolvenčního zákona i jazykově - gramatickým výkladem. Ustanovení § 240 odst. 1 insolvenčního zákona vymezuje jako odporovatelné (neúčinné) právní úkony jen ty, které vznikly při projevu vůle dlužníka zavázat se k poskytnutí plnění. Jak řečeno výše, dlužník K projevoval vůli poskytnout plnění R. L. (nikoli dovolateli).

Je-li právním úkonem „bez přiměřeného protiplnění“ úkon, jímž „se dlužník zavázal poskytnout“ plnění bezúplatně nebo za neodpovídající protiplnění, pak zákonodárce jasně stanovil, že odporovatelným právním jednáním je toliko takové, které vzniklo volným projevem vůle dlužníka (tedy ex contracti) a nikoliv deliktním jednáním jakékoli osoby.

I kdyby tedy bylo možné dovodit, že mezi dlužníkem K a dovolatelem vznikl závazek z bezdůvodného obohacení (plněním bez právního titulu), nešlo by o závazek dlužníka cokoli poskytnout, nýbrž o závazek z deliktu, který nemůže být neúčinným právním úkonem dle § 240 insolvenčního zákona.

Nesprávný a vadný je podle dovolatele též procesní postup odvolacího soudu (respektive odvolacím soudem nevyslovený procesněprávní názor), že v režimu občanského soudního řízení sporného lze rozhodovat o skutečnostech, které žalobce nikdy procesně netvrdil.

K tomu dovolatel zdůrazňuje, že řízení o určení relativní neúčinnosti právního úkonu je dle § 159 insolvenčního zákona incidenčním sporem, jenž je dle § 161 insolvenčního zákona podroben procesním pravidlům sporného řízení dle ustanovení občanského soudního řádu; to je ve smyslu ustanovení § 101 odst. 1 písm. a/ a b/ o. s. ř. vedeno projednací zásadou „podle které soud rozhoduje zásadně na základě účastníky tvrzených významných skutečností“. To, co je pro rozhodnutí významnou skutečností, vyplývá z hypotézy hmotně právního ustanovení, které se aplikuje na daný právní vztah. Dovodil-li žalobce a oba soudy, že v daném případě může jít o právní úkon bez přiměřeného protiplnění ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona, pak měly být primárně tvrzeny skutečnosti vyplývající z této normy, in concreto tedy, že šlo o právní úkon, jímž se dlužník „zavázal“ poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož plnění se zavázal dlužník. Kdyby tyto skutečnosti byly tvrzeny a prokázány, pak by následně muselo být tvrzeno a prokázáno, že:

- a/ šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo
- b/ šlo o právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku, eventuálně (a až v poslední procesní řadě),
- c/ právní úkon byl takto učiněn ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern.

K tomu dovolatel konstatuje, že žalobce procesně tvrdil (v článku IV. žaloby) pouze to, že mělo jít o právní úkon učiněný ve prospěch osoby blízké, nikoli, že by se dlužník zavázal k určitému plnění, ergo že snad vznikl (§ 240 insolvenčního zákona) požadovaný závazkový vztah. Žalobce (také) nikdy procesně netvrdil, že v dané právní věci mělo jít o právní úkon, „který vedl k úpadku dlužníka“. Kdyby soud vzal za prokázané, že mělo jít o právní úkon, „který vedl k úpadku dlužníka“, vybočil by tím (podle dovolatele) z pravidel sporného řízení a porušil by projednací zásadu, čímž by postihl řízení vadou, která nutně měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; odvolacímu soudu dovolatel vytýká, že k těmto námitkám, jimiž argumentoval již v odvolání, nepřihlédl.

Žalobce ve vyjádření má odpůřčí žalobu za důvodnou.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném od 1. ledna 2014 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a

stanovisek).

V průběhu dovolacího řízení původní žalobce zemřel, načež insolvenční soud usnesením ze dne 27. května 2015, č. j. KSPH 37 INS 326/2008-B-65 (které nabylo právní moci dne 24. června 2015), ustanovil novým insolvenčním správcem dlužníka K JUDr. M.K., s nímž Nejvyšší soud dále jednal jako s účastníkem řízení (žalobcem).

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v dané věci.

Dovolatel výslovně směřuje dovolání proti všem výrokům rozsudku odvolacího soudu, tedy i proti té části prvního výroku, kterou odvolací soud změnil rozsudek insolvenčního soudu ve výroku o nákladech řízení a proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení.

Podle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. je obligatorní náležitostí dovolání požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako v této věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu ustanovení § 237 o. s. ř. (či jeho části).

K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Srov. ostatně též usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 2014, sp. zn. I. ÚS 3524/13, ze dne 12. února 2014, sp. zn. IV. ÚS 3982/13, ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. III. ÚS 695/14, a ze dne 24. června 2014, sp. zn. IV. ÚS 1407/14 (dostupná na webových stránkách Ústavního soudu).

Údaj o tom, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání ve vztahu k výrokům o nákladech řízení, se z dovolání (posuzováno podle jeho obsahu) nepodává. Nejvyšší soud proto dovolání potud odmítl podle ustanovení § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., neboť v dotčeném rozsahu neobsahuje vymezení toho, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a v dovolacím řízení pro tuto vadu nelze pokračovat.

V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti výrokům o věci samé pak Nejvyšší soud má dovolání za přípustné ve smyslu § 237 o. s. ř. pro zodpovězení otázek položených dovolatelem (v insolvenčních souvislostech dovolacím soudem neřešených).

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Podle ustanovení § 34 obč. zák. právní úkon je projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.

Dle ustanovení § 559 odst. 1 obč. zák. splněním dluh zanikne.

Z ustanovení § 324 odst. 1 obch. zák. se pak podává, že závazek zanikne, je-li věřiteli splněn včas a řádně.

Podle ustanovení § 332 odst. 1 obch. zák. jestliže plnění závazku není vázáno na osobní vlastnosti

dlužníka, je věřitel povinen přijmout plnění jeho závazku nabídnuté třetí osobou, jestliže s tím dlužník souhlasí. Souhlas dlužníka není zapotřebí, jestliže třetí osoba za závazek ručí nebo jeho splnění jiným způsobem zajišťuje a dlužník svůj závazek porušil.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku jak v době uzavření smlouvy o převodu obchodního podílu (5. listopadu 2007), tak v době uplatnění odpůrčího nároku insolvenčním správcem dlužníka K.

Ustanovení obchodního zákoníku se v dané věci uplatní (při dalších úvahách) vzhledem k tomu, že v dané věci se vede spor o povahu plnění poskytnutého na úhradu ceny úplatně převáděného obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným a že tento převod je obchodním závazkovým vztahem (§ 261a odst. 3 písm. a/ obch. zák., v rozhodném znění).

Pro právní posouzení věci jsou dále rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 234

Byla-li zjištěna neplatnost právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, který lze současně považovat za neúčinný, postupuje se podle § 233.

§ 236

(1) Neúčinností právního úkonu není dotčena jeho platnost; v insolvenčním řízení však dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty.

(2) Není-li možné vydat do majetkové podstaty původní dlužníkovo plnění z neúčinného právního úkonu, musí být poskytnuta rovnocenná náhrada.

§ 237

(1) Povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů mají osoby, v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo které z něho měly prospěch.

(...)

§ 239

(1) Odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, a to odpůrčí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty; jde o incidenční spor. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůrčí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat.

(...)

(4) Dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůrčí žalobě vyhověno. Vylučovací žaloba není přípustná.

§ 240

Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.

(2) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v

době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(4) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není

a/ plnění uložené právním předpisem,

b/ příležitostný dar v přiměřené výši,

c/ poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo

d/ právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.

V této podobě platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona od rozhodnutí o úpadku dlužníka K (od 10. listopadu 2008), přičemž do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn ustanovení § 234, § 236, § 237 odst. 1 a § 240 insolvenčního zákona.

Ustanovení § 239 odst. 1 a 4 insolvenčního zákona bylo sice změněno (s účinností od 1. ledna 2014) zákonem č. [294/2013](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů (tak, že v odstavci 1 větě první byla za slova „pouze insolvenční správce,“ vložena slova „i když nejde o osobu s dispozičními oprávněními,“ a část věty za středníkem, včetně středníku, byla zrušena, a v odstavci 4 byla za větu první vložena věta: „Tím není dotčeno právo insolvenčního správce v případě, že šlo o peněžité plnění nebo že má jít o peněžitou náhradu za poskytnuté plnění, požadovat odpůřčí žalobou vedle určení neúčinnosti dlužníkovu právního úkonu i toto peněžité plnění nebo peněžitou náhradu plnění.“), tato změna však nemá žádný průběh do poměrů projednávané věci. Je tomu tak především proto, že v poměrech dané věci (v níž je dlužníkovu úpadek řešen konkursem) insolvenční správce vždy byl osobou s dispozičním oprávněním (§ 239 odst. 1 insolvenčního zákona) a že doplnění § 239 odst. 4 insolvenčního zákona odráží závěry, k nimž dospěla judikatura právě i prostřednictvím zrušujícího rozsudku Nejvyššího soudu v této věci.

K jednotlivým dovolacím námitkám uvádí Nejvyšší soud v rovině právního posouzení věci následující:

I/ K otázce ad [1] - Zda ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona může být vůči dovolateli s úspěchem odporován jednostranný právní úkon, kterým se dlužník K zavázal poskytnout plnění, avšak nikoli dovolateli, ale třetí osobě?

Úvodem budiž k této otázce poznamenáno (s přihlédnutím ke skutkovým závěrům o věci), že dovolatel ve zkoumaném vztahu vystupoval jako věřitel dlužníka R. L. a dlužník K jako osoba, která dovolateli dne 2. ledna 2008 uhradila část dluhu (14,5 miliónu Kč) ze smlouvy o převodu obchodního podílu (v dlužníku K) ze dne 5. listopadu 2007 za dlužníka R. L. Dovolatel pak usuzuje na nemožnost prosazení odpůřčího nároku z toho, že dlužník K (jenž do té doby nebyl v žádném vztahu k dovolateli) mu (jako „třetí osoba“ ve smyslu dikce § 332 odst. 1 obch. zák.) nabídl (se souhlasem dovolatelova dlužníka R. L.) plnění za R. L., které byl povinen přijmout (srov. opět dikci § 332 odst. 1 obch. zák.), i když nešlo o plnění na základě závazku mezi dovolatelem a dlužníkem K, nýbrž (dle dovolatele) o plnění na základě závazku dlužníka K k R. L.

Přítom ovšem přehlídí, že odpověď na otázku, kdo je pasivně věcně legitimován ve sporu, v němž jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh zde projev vůle dlužníka K směřující k (částečnému) zániku povinnosti R. L. splnit dovolateli dluh ze smlouvy o převodu obchodního podílu ze dne 5. listopadu 2007, se nepodává z obecných ustanovení občanského zákoníku o bezdůvodném obohacení [konkrétně z ustanovení § 454 obč. zák., jež by dlužníku K dozajista dovolovalo (při absenci jiné dohody) žádat po R. L., aby mu zaplatil, co za něj plnil dovolateli (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2004, sp. zn. 29 Odo 52/2002, uveřejněný pod číslem 28/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek)], nýbrž z ustanovení upravujících v insolvenčním zákoně neúčinná právní jednání dlužníka. Odpověď na tuto otázku se přitom nepodává ani z § 240 insolvenčního zákona, nýbrž (především) již z ustanovení § 237 odst. 1 insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 239 odst. 1 insolvenčního zákona. Lze si dobře představit i právní úkon (typicky smlouvu), jímž se dlužník zavazuje svému kontrahentovi, že poskytne plnění (bez přiměřeného protiplnění) třetí osobě („ve prospěch třetí osoby“); srov. i ustanovení § 50 obč. zák., jež se od situace upravené § 332 odst. 1 obch. zák. liší požadavkem souhlasu takové třetí osoby. Proto ustanovení § 237 odst. 1 insolvenčního zákona vymezuje jako pasivně legitimované subjekty (jako nositele povinnosti vydat do majetkové podstaty dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů) osoby, „v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn“ nebo osoby, „které z něho měly prospěch“. K tomu srov. v literatuře např. Richter, T.: Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, str. 399).

Srov. v tomto ohledu dále v mimoinsolvenčních poměrech (pro rozhodné období vymezené lednem 2008) obdobně koncipovanou úpravu odporovatelnosti v § 42a odst. 3 obč. zák. („Právo odporovat právním úkonům lze uplatnit vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn, nebo které vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch.“) a literaturu k této úpravě (např. Švestka, J. - Spáčil, J. - Škárová, M. - Hulmák, M. a kol: Občanský zákoník I. Komentář. 1. vydání, Praha, C. H. Beck 2008, str. 362).

Zjednodušeně řešeno, odpůrcí nároky jsou koncipovány tak, že pasivní věcná legitimace postihuje osoby, jimž se dostalo prospěchu (poskytnutím plnění podle neúčinného právního úkonu dlužníkem) z neúčinného právního úkonu dlužníka.

Lze shrnout, že osobou, která ve smyslu § 237 odst. 1 insolvenčního zákona měla prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, je i osoba (věřitel), které dlužník ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák. splnil dluh (jako „třetí osoba“) za jejího dlužníka.

V intencích výše řečeného je tím, kdo přijetím plnění od dlužníka K (byť šlo o plnění „za jiného“ v režimu § 332 odst. 1 obch. zák.) získal prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu (z toho právního úkonu, jímž dlužník dne 2. ledna 2008 částečně splnil dluh za R. L.), dovolatel.

Jde-li (ve smyslu § 240 odst. 2 insolvenčního zákona) o právní úkon bez přiměřeného protiplnění, „který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku“, nebo „který vedl k dlužníkovu úpadku“, je z hlediska závěru, že takový právní úkon je neúčinný, právně bez významu, zda ten kdo přijetím plnění od dlužníka získal prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, jednal (přijal plnění od osoby v úpadku nebo od osoby, která si tím přivodila úpadek) „v dobré víře“.

Dovolání tedy v dotčeném rozsahu není důvodné.

II/ K otázce ad [2] - Zda ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým nebyl založen, změněn či derogován závazek účastníků řízení?

Odpověď na tuto otázku vyplývá již z odpovědi na otázku ad [1]. Dovolatel opět přehlédl, že

předestíranou problematiku neřeší ustanovení § 240 insolvenčního zákona, nýbrž úprava obsažená v ustanoveních § 237 odst. 1 a § 239 odst. 1 insolvenčního zákona, z níž vyplývá, že tím, komu se dostalo prospěchu (poskytnutím plnění podle neúčinného právního úkonu dlužníkem) z neúčinného právního úkonu dlužníka, nemusí být osoba, které dlužník přislíbil, že plnění z takového právního úkonu poskytne).

Budiž dodáno, že otázka je nepřesná v tom, že dovolatel ji připíná k „účastníkům řízení“. U odpůrčích nároků (lhostejno zda v insolvenčním režimu) typově platí, že jednou ze stran sporu (žalobcem) je vždy osoba, jejíž závazek nebyl založen, změněn či derogován. V mimoinsolvenčních poměrech je touto osobou věřitel, v insolvenčních poměrech pak insolvenční správce, přičemž na vzniku, změně nebo zániku závazku vyvolaného neúčinným právním úkonem dlužníka a další osoby se tyto osoby nepodílejí (a právě proto podávají odpůrčí žalobu). Typově rovněž platí, že dlužník, jenž neúčinný právní úkon učinil, se řízení o odpůrčí žalobě (lhostejno, zda v insolvenčních nebo mimoinsolvenčních poměrech) neúčastní ani jako žalobce ani jako žalovaný.

III/ K otázce ad [3] - Zda ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona může být s úspěchem odporován právní úkon, kterým mezi účastníky vznikl závazek z deliktu?

Stejně jako dovolatel nemá Nejvyšší soud pochyb o tom, že úpravou neúčinnosti ve smyslu ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona jsou postihovány „právní úkony“ dlužníka a nikoli „protiprávní úkony dlužníka“ (srov. i § 234 a § 236 odst. 1 část věty před středníkem insolvenčního zákona). Pro výsledek dovolacího řízení v dané věci však tento závěr význam nemá, když výše podaný výklad ozřejmuje, že předmětem odpůrčí žaloby v dané věci je „právní úkon“ dlužníka K (částečné splnění dluhu za R. L. jeho věřiteli - dovolateli). Totéž ostatně plyne již ze zrušujícího rozsudku Nejvyššího soudu.

Zbývá vypořádat se s dovolatelem namítanými vadami řízení k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Těmito vadami řízení (podle obsahu spisu) zjevně netrpí.

Je pravdou, že (původní) žalobce v žalobě označil právní úkon dlužníka K z 2. ledna 2008 za úkon učiněný ve prospěch osoby tomuto dlužníku blízké. Jestliže se [při jinak výstižně popsaném (tvrzeném) skutkovém ději] ve sporném řízení nepotvrdilo, že šlo o právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké, zároveň však vyšly najevo skutečnosti, které dovolovaly soudu i tak uzavřít, že je naplněna některá ze skutkových podstat neúčinnosti vymezených v ustanoveních § 240 až § 242 insolvenčního zákona, pak tím, že soud takový závěr přijal, nevybočil z mezí zásad vytyčených spornému řízení povinností tvrzení a důkazní povinností jeho účastníků (srov. i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2000, sp. zn. 25 Cdo 2744/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2001, pod číslem 52, jakož i usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2011, sp. zn. 31 Cdo 365/2009, uveřejněné pod číslem 68/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání ve zbývajícím rozsahu zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

zdroj: www.nsoud.cz

Právní věta - redakce.

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)